

פרשת בלק תשע"ז

כוחו של בלעם

במדבר פרק כב טו ק"ד

ויאמר מואב אל זקני מדון עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחוד השור את ירק השדה ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא:

רש"י
אל זקני מדון - והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר (בראשית לו, לה) המכה את מדון בשדה מואב, שבאו מדון על מואב למלחמה. אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם. ומה ראה מואב ליטול עצה ממדון, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדון נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו לו אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו: **כלחוד השור** - כל מה שהשור מלחך אין בו ברכה: **בעת ההוא** - לא היה ראוי למלכות. מנסיכי מדון היה, וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם לצורך שעה:

במדבר פרק כד

(ב) וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכך לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים: (ג) וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העין: (ד) נאם שמע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: (ה) מה טבו אהלך יעקב משכנתך ישראל:

רש"י

(ב) **וישא בלעם את עיניו** - בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש מדותיו עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה: **שוכן לשבטיו** - ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו: **ותהי עליו רוח אלהים** - עלה בלבו שלא יקללם: (ג) **בנו בעור** - כמו למעינו מים (תהלים קיד ח). ומדרש אגדה שניהם היו גדולים מאבותיהם, בלק בנו צפור, אביו בנו הוא במלכות, ובלעם גדול מאביו בנביאות, מנה בן פרס היה: **שתם העין** - עינו נקורה ומוצאת לחוץ וחור שלה נראה פתוח, ולשון משנה הוא כדי שישתום ויסתום ויגוב (ע"ז סט א). ורבותינו אמרו לפי שאמר ומספר את רובע ישראל, שהקב"ה יושב ומונה רביעיותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנוול הצדיק ממנה, אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו, ועל דבר זה נסמת עינו של בלעם. ויש מפרשים שתום העין פתוח העין, כמו שתרגם אונקלוס, ועל שאמר שתום העין, ולא אמר שתום העינים, למדנו שסומא באחת מעיניו היה: (ד) **נופל וגלוי עינים** - פשוטו כתרגומו, שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב. ומדרשו כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו, לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו: (ה) **מה טובו אהלך** - על שראה פתחיהם שאינן מכוונין זה מול זה: **משכנותיך** - חניותיך, כתרגומו. דבר אחר מה טובו אהלך. מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם: **משכנותיך** - אף כשהן חרבין, לפי שהן משכון עליכם, וחורבנן כפרה על הנפשות, שנאמר כלה ה' את חמתו (איכה ד יא), ובמה כלה, ויצת אש בציון:

רמב"ן
(א-ב) **ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים** - כי בפעמים הראשונים היה מנחש ורוצה לקלל אותם בנחש, והיה השם בא אליו בדרך מקרה, לא בכונתו לנבואה ולא ממעלתו שהגיע אליה. ועתה כאשר נאמר לו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל להרע או להטיב להם, הניח הנחשים ולא הלך כפעם בפעם לקראתם, אבל שם אל המדבר פניו אשר ישראל שם, שיראה אותם ויכין להם נפשו שיחול עליו הדבור מאת השם כאשר עשה עמו פעמים, וכן היה לו. על כן אמר ותהי עליו רוח אלהים - כי עתה היתה עליו יד ה' כאשר היא לנביאים, כמו שאמר (לעיל יא כט) ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם, ואומר (ישעיה סא א) רוח ה' אלהים עלי, ועל כן קרא עצמו עתה (פסוק ד) "שומע אמרי אל", כי נביא הוא. ורש"י כתב וישת אל המדבר פניו, כתרגומו. כי היה הרב מתרגם בו ושוי למדברא דעבדו ביה בני ישראל עגלא אנפוהי, ואין בנוסחאות מדוקדקות מתרגומו של אונקלוס כן, אבל הוא כתוב בקצתן שהוגה בהן מן התרגום הירושלמי, והעיקר מה שפירשנו:

לוקוטי הלכות חו"מ הלכות נזקי שכנים סימן ס ע"א ג
וזה שכתוב: "וירא את ישראל שכך לשבטיו וכו'". ופרש רש"י: ראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה עלה בלבו שלא לקללם, כי בלעם רצה להכניס בהם עין רעה, חס ושלום, כי בלעם כנגד תקוון התפלה דקדשה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה על פסוק "ויאמר מואב אל זקני מדון". מנהיגם של אלו במדון נתגדל וכו'. אמרו: אין פחו אלא בפה, אף אנו נבוא עליהם באדם שכחו בפה, כי ראה שהצליח ישראל רק על ידי תפלה שכל תקוונה על ידי אמת פני"ל ורצה להביא את בלעם שכל פחו להפך הוא בפה, שהיה מסתכל תמיד בעין רעה על כל אחד למצא בו מום וחסרון והיה גומר בפיו הטמא לרעה עד שהיה לו פח לקלל ולהזיק, חס ושלום, אבל פשראה שאין פתחי ישראל מכוונין זה כנגד זה, עלה בלבו שלא לקללם, כי זה ידוע שעקר אחיזת הסטרא אחרא, שהוא מחלקת דסטרא אחרא, הוא ממחלקת שבין ישראל בעצמן כשיש, חס ושלום, ביניהם מחלקת ומסתכל כל אחד על חברו לרעה מחמת שאין טוב בעיניו האמת של חברו, משם נתאחז הסטרא אחרא להכניס עין רעה, חס ושלום, ולהזיק חלילה. ועל כן על ידי פשראה שאין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה ואין מסתכל כל אחד בהאמת של חברו ואין לו עין רעה בחברו, על ידי זה לא היה לו פח לקללם, כי נתבטל אחיזתו. ועל כן נתהפך לברכה ואמר: "מה טבו אהלך יעקב משכנתך ישראל". ופרש רש"י שם: על פשראה שאין פתחיהן מכוונין וכו'". וזהו שפרש רש"י שם. דבר אחר 'מה טבו אהלך', אהל שילה וכו' ובית עולמים שהם בחינת בית התפלה, כמו שכתוב: "כי ביתי בית תפלה יקרא וכו'". כי הפל אחד, כי על ידי שאין פתחיהן מכוונין ואין פוגמים באמת, על ידי זה יכולים להתפלל פני"ל, שזהו קדשת אהלים ומשכנות של ישראל פני"ל. ועקר הוא קדשת הבית המקדש ששם מתקבצים כל השנים עשר שבטים, כל השנים עשרה נסחאות התפלה, כי דרך שם מעלה הצדיק שהוא בחינת אבן טוב את כל התפלות של ישראל שהם בבחינת חלון על ידי נקדת האמת שמוצא בהתפלה של כל אחד, שכל זה הפך הקלקול הבא על ידי שמסתכל אחד בחברו שהוא בחינת פתח נגד פתח וכו'". ועל כן שני הפרושים אחד ותלויים זה בזה, שעל ידי שאין פתחיהן מכוונין ואין פוגמין בהאמת שהוא תקוון התפלה, שזהו בחינת מה טבו אהלך יעקב, שהם הדירות והפתיים של ישראל, על ידי זה בעצמו מה טבו אהלך ומשכנותיך, שהם בחינת בתי כנסיות ובתי מדרשות של ישראל. ועקרום הבית המקדש, שהם בתי התפלה של ישראל שתקוונם על ידי האמת וכו'":